

О. Л. Храмова-Баранова,
Н. О. Горбатова

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ІСТОРИЧНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ НА РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ І МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

У статті на основі аналізу історичних матеріалів та їх узагальнення було розкрито багатогранну діяльність та вагомий внесок у розвиток культури України деяких історичних особистостей. Цей матеріал було зібрано та проаналізовано з метою його подальшого використання як інформаційного повідомлення та створення умов для поля діяльності не тільки істориків, але й мистецтвознавців для теоретичного осмислення перспектив розвитку мистецтва на базі історико-культурного контексту. На основі дослідження окремих історичних постатей, таких як М. С. Воронцов, С. Ф. Потоцький-Щенський, родина Бобринських, дійшли висновку, що ці діячі зробили вагомий внесок у розвиток культури України, що необхідно репрезентувати для розвитку наступних поколінь.

Ключові слова: історичні особистості, культура України, мистецтво України, національний стиль, візуальна культура.

Постановка проблеми. В статті на основі аналізу історичних матеріалів та їх узагальнення, було розкрито багатогранну діяльність та вагомий внесок у розвиток культури України деяких історичних особистостей. Цей матеріал було зібрано та проаналізовано з метою його подальшого використання як інформаційного повідомлення та створення умов для поля діяльності не тільки істориків, але й мистецтвознавців, для теоретичного осмислення перспектив розвитку мистецтва і культури України на базі історико-культурного контексту.

Мета дослідження полягає в тому, щоб виявити і відокремити основні досягнення історичних особистостей, їх вплив на розвиток культурного життя і мистецтва в Україні.

Обґрунтування отриманих результатів. ХІХ століття позначене інтенсивним процесом розробки філософії національної ідеї. В Україні національну ідею започатковують члени Кирило-Мефодієвського товариства, а саме М. Костомаров, Т. Шевченко, П. Куліш, також ХІХ століття стало переламним в культурному житті України і цьому сприяла діяльність історичних особистостей того часу. І. Гальперіна в своїй праці «Знамениті діти знаменитих батьків», дослідила діяльність деяких особистостей і їх внеску в культурно-освітнє життя країни. Наприклад, педагога І. І. Бецького (сина генерал-фельдмаршала І. Ю. Трубецького), генерала О. Г. Бобринського (сина Катери-

ни II і графа Г. Г. Орлова), сина генералісімуса О. Суворова, архітектора Л. В. Даля (сина лінгвіста і письменника В. І. Даля), сина великого вченого історика Г. В. Вернадського та інших.

Розглянемо і ми діяльність і внесок деяких історичних особистостей. Наприклад, граф Михайло Семенович Воронцов (1782 – 1856), державний діяч, член Санкт-Петербурзької Академії наук, Новоросійський та Бессарабський генерал-губернатор сприяв розвитку та будівництву Одеси та інших міст. М. С. Воронцов розширив торгове значення Одеси, в Криму розвинув виноробство, інфраструктуру, започаткував пароплавство на Чорному морі. До наших часів зберігся палац Воронцових в Алушці, який зводився як літня резиденція генерал-губернатора Новоросійського краю і Кавказу М. С. Воронцова, палац поєднав у собі стиль пізньої готики і епохи Відродження. У палацевому комплексі розвинуто садово-паркове мистецтво, зимовий сад, де на південних терасах зібрані скульптурні портрети династії Воронцових. Ще один Воронцовський палац в Одесі розташовується на виступі над морем, збудований в стилі Олександрійського ампіру архітектором Франческо Боффо [4].

Одним з найвидатніших історичних особистостей XIX ст. був Станіслав-Фелікс Францевич Потоцький (1753 – 1805), граф, військовий і політичний діяч. Вперше у 1774 р. відвідавши свої маєтки в Україні, С. Потоцький був вражений красою краю. У 1782 р. у Тульчині було споруджено палац і великий парк з місцевою та екзотичною рослинністю. Там, у 1798 році, поблизу Тульчина відбувся шлюб Софії Вітт зі Станіславом Потоцьким, після чого вони оселилися в Умані, де розбудували величезний сад, який граф назвав «Софіївкою», на честь своєї дружини [4]. Цей парк відомий далеко за межами України як одне з найвидатніших творів ландшафтного мистецтва першої половини XIX ст. і порівнюється з такими шедеврами паркобудівництва Європи, як сад Бальбі у Флоренції (Італія), парк Сан-Сусі у Потсдамі (Німеччина) і парк у Версалі (Франція). 14 березня 1805 р. С. Потоцький передчасно помер і початковий план «Софіївки» вже ніхто не реалізував, але те, що створено під керівництвом талановитого будівничого Л. Метцеля і його помічника садівника Оліви, отримало загальне визнання як шедевр садово-паркового мистецтва.

Вагомий внесок в культуру України зробила родина Бобринських, яких можна вважати головними розбудовниками Смілянщини (Черкаська область). Про те, якими освіченими і обдарованими у різних мистецтвах були Бобринські, говорилося чимало, але ще не розкрита вся культурна діяльність роду Бобринських в Україні і на жаль на сьогоднішній день не існує музейної репрезентації внеску цієї родини у культурну спадщину Черкащини. Однією з найбагатіших і надзвичайних особистостей, за висловом поета П. А. Вяземського, був старший син Бобринських – Олексій Олексійович (1800 – 1868), якому зобов'язані своїм розвитком російські та українські залізниці. В історію Сміли, всієї історичної Київщини назавжди увійшло ім'я графа-економіста, графа-цукрозаводчика, агронома, винахідника. Лише в Смілі, завдяки його зусиллям

збудовані пивоварний завод (1838), механічний завод (1840), головний завод з переробки цукру-піску на рафінад.

О. О. Бобринський перетворив Київ на цукрову столицю світу. Граф був одним із перших фотографів, чиї знімки були удостоєні дипломів на багатьох виставках. На меморіальній дошці, зведеного на пожертви громадян пам'ятника, відкритого в Києві 6 лютого 1872 року, був напис: «Корисній діяльності О. О. Бобринського». Справи батька продовжили його сини: Олександр, Володимир, Лев. Крім державної діяльності, багато вони зробили і для розвитку містечка, де знаходився родовий маєток. Сміла зобов'язана їм будівництвом залізниці, станції Бобринської (сьогодні Т. Г. Шевченка) і залізничних підприємств при ній, облаштуванням селищ, розширенням і реконструкцією діючих заводів, створенням навчальних закладів, будівництвом суспільних, культурних і культових споруд. Олексій Олексійович був добре знайомий з цукробуряковою справою у Франції та Німеччині, знав про перші спроби вітчизняних цукроварів. Граф Бобринський почав вводити в своїх маєтках господарські нововведення. Наприклад, одним з нововведень було виділення їм значних площ під цукровий буряк, що стало згодом одним з основних занять в його житті. Свій перший цукровий завод граф О. О. Бобринський збудував в одному зі своїх тульських маєтків, продовжуючи сімейну захопленість цукробуряковим виробництвом. По лінії дружини О. О. Бобринський придбав у спадок великий маєток у м. Сміла. Використовуючи досвід, набутий ним при будівництві цукрових заводів в Тульській губернії, О. О. Бобринський особливо успішно розгорнув цукробурякову справу в українських маєтках. Саме Бобринського вважають піонером цукробурякової промисловості України [1; 2].

Майже всі Бобринські займалися живописом, захоплювалися театром і виставами, любили і розуміли музику, виявляли талант у технічній творчості. Такими талантами в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. особливо були наділені брати Олексій та Андрій Бобринські. Олексія Олександровича (1852 – 1927) знаємо як ученого-археолога, історика, державного та громадського діяча, але ще він захоплювався літературною творчістю [1; 2]. З-під його пера вийшло безліч романів, повістей, оповідань, водевілів, комедій, драм, поем, ліричних віршів, байок і т.д., а саме: оповідання «На кургані», поема «Гайдамаки». З написаного, граф опублікував лише одну історичну драму, в якій були відображені події темної історії Московії 1608 – 1613 рр. [3; 4].

Олексій Олександрович Бобринський очолював комісію з розробки програм до ювілейних свят, цілком професійно розбирався в живописі, мав колекцію картин знаменитих майстрів, здобув серед художників повагу і авторитет, а також з грудня 1889 р. займав пост віце-президента Академії мистецтв, опікувався Російським музичним товариством у Петербурзькій консерваторії, був знайомий з багатьма відомими композиторами і музикантами.

Захоплювалися в сім'ї Бобринських театром, до якого привчалися з дитинства. Організований у середині 1890-х рр. під керівництвом Ольги Іванівни

Бобринської (дружини Георгія Олександровича (1863 – 1928), генерал-губернатора Галіції), акторський колектив проіснував близько 20 років. «Відома трупа любителів», як вони називалися в афішах, розважала публіку в «Смілянському театрі», розігруючи комедії та інші п'єси. Дух культури, яким дихала сім'я Бобринських, вільно чи навмисно переносився на найближче їх оточення. Наприклад, при рафінадному заводі у Смілі було збудовано театр для робітників, який вмщував близько 350 осіб [5; 6]. Тут ставилися п'єси за участю робітників і проводилися інші культурні заходи. Із заводських робітників було організовано хор і оркестр духових інструментів. З початку 1870-х рр. ці колективи радували смілянську публіку в дні свят і урочистостей. Увагу приділяли музиці, співу, а також розвитку фізичної культури в навчальних закладах Сміли. У школі для хлопчиків при рафінадному заводі з моменту її відкриття в 1874 р. було організовано церковний хор, а з реорганізацією школи в училище, удосконалювалися програми виховання учнів і з музичної освіти в тому числі. У 1909 р. було організовано оркестр, який з успіхом виступав на учнівських літературно-вокальних вечорах.

Граф Володимир Олексійович Бобринський (1867 – 1927) протягом 17 років перебував почесним утримувачем Черкаського духовного училища, а Андрій Олександрович опікувався Черкаською чоловічою гімназією і був почесним доглядачем Черкаського міського училища. Важливим елементом культурного життя і системи народної освіти в Смілі за часів Бобринських були так звані недільні читання, на яких робітникам і селянам читалися літературні твори, лекції з медицини, гігієни і т.д. Читання для заводських робітників проводилися з 1889 р. і влаштовувалися в Смілянському чоловічому училищі при рафінадному заводі. Популярністю користувалися недільні та святкові читання на станції Бобринська у Смілі (станція Т. Г. Шевченка). Головним центром культурних розваг у Смілі була так звана Ротонда і «сад для прогулянок», які було збудовано в першій половині 1870-х рр. на кошти громадської організації Сміли [5–7].

Дослідження історико-наукової літератури показали, що означені історичні особистості зробили значний внесок не тільки в розвиток промислово-технічної галузі, а й у розвиток культури та мистецтва України, тому постала необхідність створити в Україні музейну експозицію для репрезентації внеску цих славетних родів. Ці особистості мали вплив на економіку і суспільне життя, культуру України. Внесок та діяльність представників родів означених особистостей може стати підґрунтям для поля діяльності сучасних митців, істориків, науковців та дизайнерів. Досліджуваний матеріал можливо використати в подальшому для репрезентацій за допомогою засобів графічного дизайну, а саме в графічних розробках, дизайн-розробках системи візуальних комунікацій, історичних календарях чи плакатах тощо.

Список використаних джерел

1. Ганічев В. М. Тульський енциклопедист: Історичне оповідання / В. М. Ганічев. – Тула, 1986 – 159 с.
2. Каталог виставки Богородицького музею «230-річчя роду графів Бобринських 1762 – 1992». – Тула : IPO Лев Толстой, 1993 – 24 с.
3. Коваленко А. Земли родной минувшая судьба или сказания о Смелянщине / Коваленко Анатолий. – К. : Вега, 2009. – 890 с. (С. 586–595).
4. Русский биографический словарь: в 25 т. под редакцией А.А. Половцева, 1896–1918.
5. Смілянська газета. – № 2 (136). – 20 січня 2010 р.
6. Смілянська газета. – № 4 (138). – 3 лютого 2010 р.
7. Храмова-Баранова О. Л. Внесок родини Бобринських у культурну спадщину України: минуле і сьогодення / Храмова-Баранова О. Л., Вовченко Є. Д., Афонін В. А. Дизайн-освіта 2011 : VI Міжнародний форум : зб. наук. пр. – Х. : ХДАДМ, 2011. – С. 8–10.

References

1. Hanichev V. M. Tul's'kyu entsyklopedyst: Istorychne opovidannya / V. M. Hanichev. – Tula, 1986 – 159 s.
2. Kataloh vystavky Bohorodyts'koho muzeyu «230-richchya rodu hrafiv Bobryns'kykh 1762 – 1992». – Tula : IPO Lev Tolstoy, 1993 – 24 s.
3. Kovalenko A. Zemly rodnoy mynuvshaya sud'ba yly skazanyya o Smelyanshchyne / Kovalenko Anatoliy. – K. : Veba, 2009. – 890 s. (S. 586–595).
4. Russkyu byohrafycheskyu slovar': v 25 t. pod redaktsyey A. A. Polovtseva, 1896–1918.
5. Smilyans'ka hazeta. – № 2 (136). – 20 sichnya 2010 r.
6. Smilyans'ka hazeta. – № 4 (138). – 3 lyutoho 2010 r.
7. Khramova-Baranova O. L. Vnesok rodyny Bobryns'kykh u kul'turnu spadshchynu Ukrainy: mynule i s'ohodennya / Khramova-Baranova O. L., Vovchenko Ye. D., Afonin V. A. Dyzayn-osvita 2011 : VI Mizhnarodnyy forum : zb. nauk. pr. – Kh. : KhDADM, 2011. – S. 8–10.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2016 р.

Е. Л. Храмова-Баранова, Н. А. Горбатова

**ВЛИЯНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИСТОРИЧЕСКИХ ЛИЧНОСТЕЙ
НА РАЗВИТИЕ КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ И ИСКУССТВА В УКРАИНЕ**

В статье на основе анализа исторических материалов и их обоснования было раскрыто многогранную деятельность и огромное влияние на развитие культуры Украины некоторых исторических личностей. Этот материал был собран и проанализирован с целью его дальнейшего использования как инфор-

маціонного уведення, так и для создания условий деятельности не только историков, а и искусствоведов, для теоретического обоснования перспектив развития искусства на основе историко-культурного контекста. На основе исследований деятельности некоторых исторических личностей, таких как М. Воронцов, С. Потоцкий-Щенский, Бобринские, сделан вывод, что эти деятели имели огромное влияние на развитие культуры Украины.

Ключевые слова: исторические личности, культура Украины, искусство Украины, национальный стиль, визуальная культура.

E. Khramova-Baranova, N. Gorbatova

THE IMPACT OF HISTORICAL FIGURES ACTIVITIES ON THE DEVELOPMENT OF CULTURAL LIFE AND ART IN UKRAINE

Statement of the problem. *In the article on the basis of historical materials analysis and synthesis many-sided activities and significant contribution of some historical figures to the development of Ukrainian culture have been solved. This material has been collected and analyzed with the purpose of its further use as informational messages and the creation of conditions for the field of activities of both historians and art critics in order to theoretically understand the perspectives of development of art and culture of Ukraine on the basis of historical and cultural context.*

The purpose of the study is to identify and separate the main achievements of historical figures, their development on cultural life and the arts in Ukraine.

Justification of the results. *The nineteenth century was marked by intense development of philosophy of national idea. In Ukraine national idea was started by members of Cyril and Methodius society, namely, M. Kostomarov, T. Shevchenko, P. Kulish. Also the nineteenth century was a turning point in cultural life of Ukraine. The activities of historical figures of the time contributed to it. I. Galperina in her "Famous children of famous parents," examined the activities of some personalities and their contribution in cultural and educational life of the country.*

Let's consider the work and contribution of some historical figures. For example, count Michael Vorontsov (1782 – 1856), the statesman, the member of St. Petersburg Academy of Sciences, General, contributed to the development and construction of Odessa and other cities. M. Vorontsov expanded commercial importance of Odessa, in the Crimea he developed wine industry, infrastructure, founded a steamship company on the Black sea. To our times Vorontsov Palace in Alupka is preserved. It was built as summer residence of the Governor-General of Novorossiysk territory and the Caucasus Mikhail Vorontsov. The Palace combines the late Gothic and the Renaissance. In Palace complex the art of gardening, winter

garden with sculptural portraits of the Vorontsov's dynasty on southern terraces is developed.

The count, military figure and politician Stanislav Potocki (1753 – 1805) was one of the greatest historical figures of the nineteenth century. In 1782, in Tulchin the Palace and a large park with native and exotic vegetation were built. There, in 1798, near Tulchin the marriage of Sophia Witt with Stanislav Potocki took place, after which they settled in Uman, where he built a huge garden that was named "Sofiyivka" in honor of his wife. This park is known far beyond Ukraine as one of the greatest creations of landscape art in the first half of the nineteenth century and compared with such masterpieces of Europe, as Balbi garden in Florence (Italy), Sanssouci park in Potsdam (Germany) and the park in Versailles (France).

A significant contribution to the culture of Ukraine was made the Bobrinsky family, which can be considered the main builders of Smila region (Cherkasy region). It is said a lot about how educated and gifted in different arts was the Bobrinsky family, but all their cultural activities in Ukraine are not yet disclosed and unfortunately at present there is no museum representation of the contribution of this family in cultural heritage of Cherkasy region. The elder son of the Bobrinsky family (1800 – 1868) was one of the individuals, to whom Russian and Ukrainian railways owe their development. The name of count-economist, sugar manufacturer, agronomist, inventor has forever entered in the history of Smila, all historical Kyiv region.

O. Bobrinsky turned Kiev into sugar capital of the world. The count was one of the first photographers whose pictures were awarded diplomas at many exhibitions. The works of the father were continued by his sons: Alexander, Vladimir, Lev. In addition to public activities, they did a lot for the development of the town, where the family estate was. Smila owed them the construction of the railway, Bobrinsky station (now T. Shevchenko station) and railway enterprises, the arrangement of settlements, the expansion and modernization of existing factories, the creation of educational institutions, the construction of social, cultural and religious buildings.

Almost all the Bobrinsky family studied painting, and were fascinated with theater and performances, loved and understood music, and showed talent in technical work. Brothers Alex and Andrew Bobrinsky were especially endowed with such talent in the late nineteenth century. Alexei Alexandrovich (1852 – 1927) is known as the scientist-archaeologist, historian, statesman and public figure, but he was also fond of literary work.

A. Bobrinsky was in charge for the development of programs up to jubilee celebrations, he professionally knew literature, had a collection of paintings by famous masters, won the respect and authority among the artists, and from December, 1889, was the Vice-President of the Academy of arts, was engaged by Russian musical society at St. Petersburg Conservatory, was acquainted with many famous composers and musicians.

The family of Bobrinsky were interested in theatre, to which they were accustomed from childhood. Organized in the mid of 1890s under the direction of Olga Bobrinsky (the wife of George Bobrinsky (1863 – 1928), the Governor-General of Galicia), ensemble cast existed for about 20 years.

The count Vladimir Bobrinsky (1867 – 1927) during 17 years was an honorary holder of Cherkasy theological college, and Andrey was engaged in Cherkasy male high school and was an honorary overseer of Cherkasy city school. So-called Sunday readings, where the workers and peasants read literary works, listened lectures on medicine, hygiene, etc., were an important element of cultural life and public education system in the times of the Bobrinsky.

The study of historical and scientific literature shows that certain historical figures have made a significant contribution not only to the development of industrial-technical sector, but also in the development of culture and arts of Ukraine, therefore, the necessity arises to create in Ukraine a Museum exhibit to represent the contribution of such glorious families. These individuals had an impact on the economy and social life, the culture of Ukraine.

Keywords: *historical figures, culture of Ukraine, art of Ukraine, national style, visual culture.*